

lääkäiden lääkityksen tietokanta kehitettiin suomalaisten tarpeisiin

Petra Nylund / Julkaistu 5.11.2017

Iäkkäiden lääkityksen tietokanta pohjautuu suomalaisiin aineistoihin. Tietokannassa on arvioitu lähes kaikkien iäkkäillä yleisimmin käytettyjen lääkkeiden soveltuvuus yli 75-vuotiaille. Tietokannan jatkokehitys tähtää käytettävyyden parantamiseen ja tiedon ajantasaisuuteen.

– Kansainvälisiä iäkkäillä vältettävien lääkkeiden suosituksia on useita ja myös monilla mailla on kansalliset vältettävien aineiden listat. Kansainväliset suositukset eivät sellaisinaan sovellu Suomessa käytettäväksi, kertoo työryhmän puheenjohtaja **Sirpa Hartikainen**.

Tietokannan kehittämisessä on käytetty apuna Kelan reseptirekisteriä, tutkimusaineistoja ja kliinistä asiantuntemusta. Suomalaista tietokantaa haluttiin kehittää kansainvälisiä suosituksia turvallisemmaksi ja ohjaavammaksi.

– Mukana eivät ole ainoastaan vältettävät lääkkeet, vaan lähes kaikki Suomessa iäkkäillä yleisimmin käytetyt lääkkeet. Jokaisen lääkeaineen yhteydessä on ohjaava kommenttiteksti, jossa annetaan lisätietoja lääkkeen käytöstä iäkkäillä, viittaukset yhteisvaikutustietokantoihin sekä vaihtoehto- ja yleissuosituksia. Lisäksi kaikki lääkeryhmän lääkeaineet arvioitiin järjestelmällisesti, vaikka niillä olisi ryhmäominaisuuksia, Hartikainen kertoo.

Työkalu apteekin lääkeneuvontaan ja perusterveydenhuoltoon

Tietokanta on tarkoitettu ensisijaisesti perusterveydenhuollon käyttöön.

– Erityisesti lääkärit, mutta myös muut perusterveydenhuollon ammattilaiset hyötyvät tietokannasta, summaa Hartikainen.

Tietokanta vaatii jatkokehitystä parantamaan sen käytettävyyttä ja Fimea kehittää tietokantaa, mutta käytännön sovellusten toteuttaminen lääkäreille ja apteekkeihin jäävät lääkäri- ja apteekkijärjestelmien toimittajien vastuulle. Tietokanta integroidaan FimeaWebiin, mikä mahdollistaa hakutoimintojen käytön. Neuvottelut ovat käynnissä myös Kustannus Oy Duodecimin kanssa, jolla on aikomus kehittää Terveysportin ja päätöksentuen lääketietokantoihin terveydenhuollon laatua ja potilasturvallisuutta lisääviä palveluja iäkkäiden lääkityksen tietokantaa hyödyntäen. Samoin erään apteekkiohjelmistojen tuottavan yrityksen kanssa on suunniteltu tietokannan integroimista heidän ohjelmistotuotteeseen.

– Tietokantaa olisi hyvä kehittää jo olemassa olevien lääketietokantojen tyyliseksi, toteaa klinikon näkökulmasta erikoislääkäri **Maaria Seppälä** Turun kaupungin sisätautisairaala.

Hankaluutena on, että lääkeaine saattaa kuulua useampaan luokkaan riippuen käyttöaiheesta tai lääkemuodosta. Oikean luokan voi tällä hetkellä päätellä vain ATC-koodin perusteella muun muassa asetyylisalisyylihapon (ASA) kohdalla.

– Sähköisessä versiossa hakusanana voisi olla esimerkiksi lääkkeen geneerinen nimi tai kauppanimi. Sovelluksessa voitaisiin myös interaktiivisesti ilmoittaa vanhuksille sopimattomista lääkkeistä, Seppälä pohtii.

Tehokkaampi hyödyntäminen apteekeissa reseptilääkkeitä toimitettaessa vaatisi tietokannan integroimista osaksi nykyisiä lääkeneuvonnan työkaluja ja tietokantoja.

– Apteekkityössä automaattinen lääkehoidon riskikartoituksen työkalu, jolla voitaisiin arvioida lääkehoitoon liittyvät mahdolliset ongelmat ja sitä kautta esimerkiksi tarve lääkehoidon kokonaisarviointille tai kevyemmille lääkehoidon arvioinneille, olisi erittäin tarpeellinen. Silloin yhteistyössä lääkärin kanssa tehdyt arvioinnit voitaisiin kohdentaa niitä todella tarvitseville ja toiminta olisi hyvin kustannustehokasta, toteaa Kuopion lääkeinformaatiokeskuksen johtaja, proviisori **Petri Kröger**.

Apteekkityössä tietokantaa pystytään hyödyntämään myös itsehoito-osaston neuvonnassa, sillä vältettäviin lääkkeisiin kuuluu myös itsehoitolääkkeitä.

Iäkkäiden lääkityksen tietokannan työryhmään prof. Sirpa Hartikainen (puheenj., kuvassa), prof. Ismo Räihä, prof. Timo Stranberg, prof. Risto Huupponen, dos. Jouko Laurila, LT Jukkapekka Jousimaa ja LT Maaria Seppälä. Työryhmän apuna toimiva LT Tiina Varis, prov. Jouni Ahonen ja prov. Carita Linden-Lahti.

Yksilöllinen arvio tarpeen luokituksesta huolimatta

Suurin osa iäkkäillä yleisimmin käytetyistä lääkeaineista sijoittuu C-luokkaan eli soveltuvat varauksin iäkkäille.

– Nämä lääkkeet aiheuttavat monia ongelmia varsinkin iäkkäiden hidastuneen munuaistoiminnan vuoksi, Hartikainen huomauttaa.

D-luokkakaan ei aina tarkoita ehdotonta käyttökieltoa, vaan lääkkeen soveltuvuus on arvioitava aina yksilön ja tilanteen mukaan. Ongelmaryhmä ovat erityisesti antikolinergisesti vaikuttavat lääkeaineet, jotka voivat suun kuivumisen ja ummetuksen lisäksi myös aiheuttaa muistitoimintojen heikentymistä sekä sekavuutta.

– Esimerkiksi virtsan karkaamiseen käytetään liian usein oksibutyiniä, joka sopii huonosti muistihäiriöisille vanhuksille, toteaa Seppälä.

Varsinaisten antikolinergien lisäksi myös monilla muilla lääkkeillä on antikolinergistä vaikutusta ja useamman tällaisen lääkkeen yhteiskäyttö voi aiheuttaa liian suuren kokonaiskuorman.

– Vaikka uni- ja rauhottavien lääkkeiden pitäisi olla tilapäiseen hoitoon, niitä käytetään usein jatkuvana lääkkeenä. Iän myötä metabolian hidastuessa ne aiheuttavat esimerkiksi tokkuraisuutta myös päivällä, Kröger huomauttaa.

– Yleisimmin käytettyjä bentsodiatsepiineja ja niiden kaltaisia lääkkeitä, joita käytetään liian pitkään ovat oksatsepaami, tematsepaami ja tsopikloni. Yleisesti käytetty hydroksitsiinikaan ei sovellu iäkkäille sen antikolinergisten haittojen vuoksi, toteaa Hartikainen.

Seppälä nostaa esiin myös virtsatieinfektioon usein käytettävän nitrofurantoiinin, joka on tehoton ja haitallinen lääke iäkkäille, joilla on munuaisten vajaatoiminta.

– Yskänlääkkeet ovat vähän yllättäväkin vältettäviin kuuluva lääkeryhmä. Tämä pitäisi huomioida apteekin itsehoito-osaston neuvonnassa. Tietokannassa on myös muita itsehoitolääkkeitä, jotka on hyvä käydä läpi, Kröger lisää.

Tietokanta on kaikkien nähtävillä

Jatkossa tietokantaa pyritään päivittämään vähintään kerran vuodessa.

Tavoitteena on, että tietokanta kattaisi suurimman osan markkinoilla olevista lääkkeistä.

Hartikainen ei näe ongelmaa siinä, että tietokanta on myös potilaiden ja omaisten nähtävillä.

– Päinvastoin näen asian vuoropuhelun lisäämisen mahdollisuutena. Potilaalle ja omaisille voidaan neuvoa, mistä löytää tietoa iäkkäiden lääkkeisiin liittyen.

Iäkkäiden lääkityksen tietokannan työryhmään kuuluvat prof. Sirpa Hartikainen (puheenj.), prof. Ismo Rähä, prof. Timo Stranberg, prof. Risto Huupponen, dos. Jouko Laurila, LT Jukkapekka Jousimaa ja LT Maaria Seppälä. Työryhmän apuna toimivat LT Tiina Varis, prov. Jouni Ahonen ja prov. Carita Linden-Lahti.